

Nr 24.

Av herr **Luterkort**, om utredning i syfte att i vissa fall, då villkorlig straffdom kan antagas ifrågakomma, häktningsåtgärd icke må tillgripas.

Få av de partiella reformer, som vidtagits efter tillkomsten av vår gällande strafflagstiftning, lärer hava haft en så genomgripande betydelse och inneburit en så påtaglig utveckling av vår kriminella rätt som införandet av den villkorliga domens institut. Först mot bakgrund av detta instituts praktiska tillämpning sedan dess tillkomst år 1906, dess frekvens och de uppnådda resultaten framstår det i riktig belysning vilken lucka, som tidigare uti ifrågavarande hänseende förefanns i svensk strafflagstiftning.

Någon närmare utläggning av denna sats lärer numera icke vara erforderlig, liksom jag med denna framställning icke avser att upptaga till granskning innebörden av den ändring i 1906 års lag, som innefattas uti den nu gällande lagen den 28 juni 1918 angående villkorlig straffdom.

Här må allenast erinras därom, att nämnda lagändring innefattar bland annat ett utbyggande av den ursprungliga lagen om villkorlig straffdom i syfte att själva det överseende och förtroende från samhällets sida, som ådagalägges genom den villkorliga domen, må kunna kompletteras med åtgärder, som innebära stöd för den villkorligt dömda och hjälp för honom att framdeles kunna fullt ut tillgodogöra sig detta överseende och förtroende. Den 1918 genomförda lagstiftningen går, i korthet sagt, ut därpå att göra den villkorliga domen så effektiv som möjligt, det vill med andra ord säga att i största möjliga mån minska utsikterna för den villkorligt dömdes återfallande i brott.

Det är i första hand lagens bestämmelser om övervakning, vilka avsetts att tjäna berörda syftemål. Att dessa bestämmelser äro av synnerlig betydelse och redan framstå såsom omistliga, lärer redan nu vara ådagalagt. Men det framstår för den, som i någon större utsträckning i praktiken kommit att syssla med hithörande spörsmål, såsom lika viktigt, att den allmänna och djupaste grunden för institutets införande i vår rätt icke lämnas ur sikte. Denna ursprungliga grund utgjordes av den allt starkare hävdade åskådningen, att förstagångsförbrytaren i den mån samhällets säkerhet och självbevarelsedrift det medgäve borde förskonas från bekantskapen med fängelsestraffet. Själva den

omständigheten att samhället genom den villkorliga domen (genom meddelande av anstånd med straffets verkställighet) skulle väcka den dömdes eftertanke och ambition. I den villkorliga domen skulle han finna, att samhället icke vore enbart en blint hämnande makt, utan även en mild försyn, som ville förskona honom från något så ohyggligt som fängelse, därest han motsvarade visst på honom ställt förtroende.

Det har nu alltid synt mig uppenbart, att särskilt i ett avseende nyssnämnda allmänna grunder för den villkorliga domens institut blivit undergrävda. Ett sådant undergrävande äger rum genom tillämpningen jämväl i fall, där villkorlig dom bör eller kan ifrågakomma av gällande allmänna häktningsregler. I det övervägande antal fall, där villkorlig dom av domstolarna tillämpas, har den villkorligt dömd vid domens avkunnande redan kortare eller längre tid befunnit sig inom fängelsets murar. Redan därigenom kan i brottslingens psyke sådan förändring hava ägt rum, som lagstiftaren avsett att medelst domens villkorlighet förhindra. Och framför allt redan genom nämnda beröring med fängelset är brottslingen åsatt den stämpel, som i så många fall utgör just det avgörande hindret för brottslingens återförande till socialt tänkande och handlande.

En väsentlig förutsättning för den villkorliga domen borde alltså vara, att de personer, för vilka villkorlig dom kan ifrågakomma, icke heller böra häktas. Denna synpunkt har emellertid alltsedan ifrågavarande lagstiftnings tillkomst, såsom ovan antytts, för mycket lämnats obeaktad. Visserligen torde väl, särskilt under senare tider, åklagarna i största möjliga mån hava framgått med viss försiktighet i fråga om häktning uti ifrågavarande fall. Den ömtåliga ställning, som åklagarne emellertid härutinnan ofta nog intaga, synes mig böra föranleda därtill, att ovanberörda synpunkter få komma till positivt uttryck uti gällande regler om häktningsrätten.

Att jämväl efter en dylik lagstiftning vederbörande åklagare i åtskilliga fall skola komma att se sig ställda inför nödvändigheten att skrida till häktning är uppenbart. Men dylika fall torde väl i allmänhet tillika vara sådana, där utsikterna för villkorlig dom icke äro särskilt klart framträdande. Föreligger åter enligt 19 § 6 momentet strafflagens promulgationsförordning rätt för åklagaren att underlåta häktningsåtgärd, så ligger häri ett ytterligare stöd för att i samma fall den brottslige, som kan tänkas komma att erhålla villkorlig dom, icke häktas.

Det kan givetvis invändas, att det för åklagaren kan ställa sig svårt att avgöra, huruvida förutsättningar för villkorlig dom föreligga eller ej. I själva verket torde likväl en dylik förhandsprövning icke vara alltför vanskelig. De fall äro ju exempelvis icke få, då åklagaren redan på grund av verkställd förundersökning eller för honom i övrigt kända förhållanden vid brottets begående och rörande brottslingens person bör kunna besluta sig för att vid domstolen stödja ett yrkande om villkorlig dom eller att kanske rent utav själv framställa en dylik anhållan. Det är uppenbarligen främst för sådana fall riktigt, att åklagaren har att falla tillbaka å tydligt stöd av lag, då han underlåter att vidtaga häktningsåtgärd.

Den ifrågasatta lagstiftningsåtgärden synes möjligen kunna genomföras genom ett tillägg till ovannämnda promulgationsförordning mom. 6, av innehåll att, därest någon erkänt brott, varom i nämnda moment sägs, och antagas kan att anstånd med verkställigheten av straff enligt lag om villkorlig straffdom må komma att beviljas, då skall han på fri fot lämnas. En annan väg synes vara att i lagen om villkorlig dom införa ett stadgande av motsvarande innehåll, och slutligen kunna eventuellt ytterligare möjligheter tänkas för uppnående av ifrågavarande syfte.

På grund av vad jag sålunda anfört får jag hemställa,

att riksdagen ville besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning i syfte att i vissa fall, då villkorlig straffdom kan antagas ifrågakomma, häktningsåtgärd icke må tillgripas.

Stockholm den 17 januari 1925.

S. Luterkort.

